

असे कस सोयाबीनवरील रस शोषण करणाऱ्या किडींचे नियंत्रण

डॉ. बी. बी. गायकवाड

विषय विशेषज्ञ (किटकशास्त्र)
कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव

डॉ. एन. ई. जायेवार

सहाय्यक प्राध्यापक (किटकशास्त्र)
कृषि महाविद्यालय, अंबाजोगाई

डॉ. एस. डी. बंटेवाड

सहयोगी अधिष्ठाता तथा प्राचार्य
कृषि महाविद्यालय, अंबाजोगाई

सोयाबीनच्या कमी उत्पादकतेच्या विविध कारणांपैकी या पिकावर येणाऱ्या किडी हे एक प्रमुख कारण आहे. या पिकावर रोप अवस्थेपासून ते कापणीपर्यंत विविध किडींचा प्रादुर्भाव होत असतो. पीक फेरपालट अभावी किडींचे पर्यायी खाद्य वनस्पती/पिके सतत उपलब्ध असल्यामुळे या किडींच्या अखंड पिढ्या उपजीविका करत असतात. सदाया या पिकावर हिस्वे तुडतुडे, पांढरी माशी आणि फुलकिडे या किडींचा प्रादुर्भाव दिसून येत आहे.

हिस्वे तुडतुडे:

ओळख: हि किड हिस्व्या रंगाची २.५ मी.मी. लांब पाचरीच्या आकाराची असून ती तिरपी चालते. हि किड प्रामुख्याने ऑगस्ट ते सप्टेंबर या कालावधीत सक्रिय राहते.

प्रादुर्भावाची लक्षणे: पिल्ले व प्रौढ तुडतुडे पानाच्या खालच्या बाजूस राहून पेशीतील रस शोषण करतात. त्यामुळे सुरवातीला पानावर फिकट हिस्वे चट्टे दिसू लागतात. हि किड शरीरातील विषारी द्रव्य पानाच्या पेशीत सोडतात. त्यामुळे पानाच्या कडा पिवळ्या पडून वरील बाजूकडे वक्र होतात. सततच्या ढगाळ व पावसाळी हवामानामुळे या किडींचा प्रादुर्भाव मोठ्या प्रमाणात आढळून येतो. या किडींच्या प्रादुर्भावामुळे २० ते ३५ टक्के उत्पादनात घट येवू शकते.

पांढरी माशी:

ओळख:

प्रौढ माशी १-२ मी.मी. आकाराची फिकट पांढऱ्या रंगाची असून तिच्या पंखावर मेनचट थर असतो. या माशीची पिल्ले पायविरहीत व अंडाकृती असतात तसेच ते पानाच्या खालच्या बाजूला चिकटलेले असतात. हि किड प्रामुख्याने सप्टेंबर ते ऑक्टोबर या कालावधीत जास्त सक्रिय राहते.

प्रादुर्भावाची लक्षणे: हि किड तीन प्रकारे सोयाबीन पिकास नुकसानकारक असते. पिल्ले तसेच प्रौढ पानाच्या खालच्या भागातील रस शोषण करतात. त्यामुळे रोपांची वाढ खुंटून फुले व शेंगा गळू लागतात. याबरोबर हि किड खालच्या पानाच्या वरील पृष्ठ भागावर चिकट पदार्थ सोडते. या चिकट पदार्थावर काळी बुरशी वाढते. त्यामुळे प्रकाश संश्लेषण प्रक्रियेला अडथळा निर्माण होतो. प्रौढ पांढरी माशी पिवळा मोडक रोगास कारणीभूत असणाऱ्या विषाणूचा मोठ्या प्रमाणात प्रसार करण्यास कारणीभूत ठरते.

फुलकिडे:

ओळख: फुलकिडे हिस्वट पिवळसर रंगाची असून निमुळत्या टोकाची दिसतात. शेजारी टमाटे, मिरची, वांगी अशा प्रकारची पीक असेल तर सोयाबीन वर त्यांचा प्रादुर्भाव होण्याची शक्यता जास्त असते.

प्रादुर्भावाची लक्षणे: या किडीच्या तोंडाची रचना विशिष्ट प्रकारची असते. ज्यात करवती सारखे पाते असलेला भाग असतो त्याच्या सहाय्याने हि किड पानांना फुल कळीच्या देठांना खरवडून रस शोषण करतात. असे खरवडल्यामुळे फुलगळ मोठ्या प्रमाणात होऊ लागते. या किडीमुळे विषाणूजन्य शेंडामर या रोगाचा प्रसार होतो.

रस शोषण करणाऱ्या किडींचे एकात्मिक व्यवस्थापन:

- रस शोषण करणाऱ्या किडींच्या नियंत्रणासाठी इमिडाक्लोप्रिड ४८ एफ. एस. ची १.२५ ग्रॅम प्रति कि. ग्रॅ. बियाण्यास पेरणीपूर्वी बीजप्रक्रिया करावी.
- पेरणी करताना रोगास सहनशील किंवा प्रतिबंधक वाणाची निवड करावी.
- पांढरी माशीसाठी पिवळे चिकट सापळे आणि फुलकिडींसाठी निळे चिकट सापळ्याचा वापर करावा.
- त्यासोबत निसर्गात उपलब्ध असणाऱ्या मित्र किडींची संख्या लक्षात घेवून थायमेथोक्झाम किंवा इमिडाक्लोप्रिड किंवा डायमेथोएट यापैकी एका किटक नाशकाची पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

(संपर्क: +९१)

